

Kiina ja Japani – Aasian kilpaileva johtokaksikko

Annamari Antikainen-Kokko & Outi Luova

Joulukuussa 2005 Malesiassa järjestettiin Itä-Aasian huippukokous, johon osallistuvat Asean-maat sekä Kiina, Japani, Etelä-Korea, Australia, Uusi-Seelanti ja Intia. Venäjä oli mukana tarkkailijana. Kokouksessa sovittiin, että maat pyrkivät tiivistämään vuoropuheluaan rauhan ja vaurauden edistämiseksi alueella.

Taka-alalla oli kuitenkin kireä tunnelma. Kiinan pääministeri Wen Jiabao oli peruuttanut kokouksen rinnalle sovitun tapaamisensa Japanin pääministerin Koizumi Junichiron kanssa maiden välisten historiasta juontuvien kiistojen takia (kiistoista ks. s. 68–72). Erimielisyyttä oli myös siitä, mitkä maat osallistuisivat kokoukseen. Kiina halusi kokouksesta ”aasialaisen”, ilman Australiaa ja Uutta-Seelantia. Kiina katsoi, että nämä maat edustivat länsimaiden ja ennen kaikkea Yhdysvaltojen etuja sekä pyrkivät heikentämään Kiinan asemaa Itä- ja Kaakkois-Aasian yhteistyössä. Japani taas tuki näiden maiden osallistumista. (*People’s Daily* 7.12.2005.)

Kiinan vahvistuminen on asettanut Aasialle uuden yhteisen haasteen. Miten suurvallat Japani ja Kiina voisivat osallistua Aasian maiden yhteistyöhön häiritsemättä sitä keskinäisellä kilpailullaan? Kiinan ja Japanin välit pysyivät hyvinä suhteiden normalisoimisen (1972) jälkeen 1990-luvun lopulle – niin kauan kuin Kiina ei uhannut Japanin asemaa Aasiassa. Vuonna 2005 maiden välit kiristyivät huonommiksi kuin vuosikymmeniin. Vaikka maiden poliittiset välit ovat etäänntyneet, niiden

taloudet ovat yhä tiiviimmin sidoksissa toisiinsa: Kiina nousi Japanin suurimmaksi kauppakumppaniksi vuonna 2004. Samana vuonna Japani oli Kiinan kolmanneksi tärkein kauppakumppani oltuaan tärkein edelliset yksitoista vuotta (*China Daily* 7.3.2005.)

Vaikka kiistat hidastavatkin alueellisen yhteistyön kehittymistä, ne eivät välttämättä ole suuri este yhteistyön vähittäiselle tiivistymiselle. Samalla kun Kiina ja Japani tiivistävät kilpaa omia taloussuhteitaan Kaakkois-Aasian maihin, ne haluavat myös esiintyä vastuuntuntoisina alueellisen yhteisön jäseninä voittaakseen Kaakkois-Aasian maita puolelleen. Siten ne eivät voi antaa kiistojensa kärjistyä konfliktiksi.

Tässä luvussa käsitellään Japanin ja Kiinan roolia Itä- ja Kaakkois-Aasian vähittäisessä alueellistumisessa. Erityisesti tarkastellaan sitä, miten Japani ja Kiina ovat pyrkineet alueellisen johtajan asemaan tiivistämällä yhteistyötä Kaakkois-Aasian maiden kanssa. Aluksi käsitellään Japani-johtoisen Tyynenmeren Aasian muotoutumista, sitten Kiinan nousua alueelliseksi suurvallaksi Japani rinnalle sekä yhteistyön ”aasiaalaistumista”. Lopuksi tarkastellaan Japanin ja Kiinan suhdetta 2000-luvun alussa ja maiden välisten kiistojen vaikutusta niiden asemaan Aasiassa.

Japani-johtoinen Tyynenmeren Aasia

Historiallinen tausta Japanin ja Kiinan nykyiselle Aasian-politiikalle.

Vahvojen siirtomaavaltojen uhatessa Japania 1800-luvun puolivälissä sen johtajat päättivät modernisoida maan länsimaisen mallin mukaan, ettei se itse joutuisi siirtomaaksi. Se otti etäisyyttä ”rappeutuneesta” Aasiasta ja kopioi lännestä muun muassa teknologiaa ja lainsäädäntöä. Japanille muodostui kaksijakoinen identiteetti, joka vaikuttaa edelleen: toisaalta se on maantieteellisesti sidottu Aasiaan, toisaalta se haluaa kuulua kehittyneiden länsimaiden joukkoon. Japani asetti tavoitteekseen nousun suurvaltojen joukkoon. Se pyrki laajentamaan aluettaan saadakseen raaka-aineita ja markkinoita. Ensimmäiseksi sen

JAPANIN JA KIINAN LÄHIHISTORIA SEKÄ MAIDEN SUHTEET

- 1603–1867 Japania hallitsee Tokugawa-shogunaatti.
- 1644–1911 Kiinaa hallitsee Qing-dynastia.
- 1842 Kiina joutuu allekirjoittamaan ensimmäisen oopiumisodan jälkeen Nanjingin sopimuksen, jossa se myöntää Ison-Britannian tasavertaiseksi osapuoleksi. Lisäksi Kiina joutuu muun muassa luovuttamaan Hongkongin Isolle-Britannialle. Tämän jälkeen Kiina joutuu uusiin sotiin Isoa-Britanniaa, Saksaa, Ranskaa ja Venäjää vastaan.
- 1868 Japanissa alkaa Meiji-uudistusten kausi.
- 1894–1895 Japanin ja Kiinan sota – Japani ottaa haltuunsa Taiwanin.
- 1912 Kiinan tasavalta perustetaan.
- 1912 Kiinan kansallismielinen puolue (Kuomintang) perustetaan.
- 1914 Japani miehittää Saksan toimilupa-alueet Kiinassa.
- 1920-luku Militarismi vahvistuu Japanissa.
- 1921 Kiinan kommunistinen puolue perustetaan.
- 1931 Japani miehittää Koillis-Kiinan.
- 1937 Japani valloittaa Kiinan rannikkoalueita. Japanin ja Kiinan välillä puhkeaa täysimittainen sota.
- 1939 Ranskan hävittyä Saksalle toisessa maailmansodassa Japani miehittää Ranskan siirtomaa-alueet Kaakkois-Aasiassa.
- 1941 Japani hyökkää Yhdysvaltojen Tyynenmeren tukikohtaan Pearl Harboriin.
- 1942 Japani valloittaa lisää alueita Kaakkois-Aasiassa.
- 1945 Japani antautuu Yhdysvaltojen pudotettua ydinpommin Hiroshimaan ja Nagasakiin.
- 1945–1952 Yhdysvallat miehittää Japania.
- 1946 Kiinassa puhkeaa sisällissota kommunistien ja kansallismielisten välillä.
- 1949 Kiinan kansantasavalta perustetaan, Yhdysvaltojen tukemat kansallismieliset pakenevat Taiwaninsaarelle ja jatkavat Kiinan tasavallan hallituksen toimintaa siellä. Sekä kansantasavalta että tasavalta väittävät edustavansa Kiinaa.
- 1950–1953 Korean sota, jonka seurauksena kylmä sota puhkeaa Aasiassa. Japanista tulee Aasiassa Yhdysvaltojen tärkein liittolainen kommunistien vastaisessa taistelussa.
- 1955 Japanin liberaalidemokraattinen puolue perustetaan. Puolue pysyy vallassa lähes tauotta.
- 1962 Japani ja Kiina solmivat epävirallisen kauppasopimuksen.
- 1964 Kiinan kommunistinen puolue katkaisee välinsä Neuvostoliiton veljespuolueeseen.
- 1966–1969 Kiinan kulttuurivallankumouksen radikaali vaihe.
- 1972 Kiina sopii suhteiden normalisoimisesta Yhdysvaltojen ja Japanin kanssa.
- 1976 Mao Zedong kuolee, ja kulttuurivallankumous päättyy.

1978	Kiina ja Japani allekirjoittavat rauhansopimuksen ja tekevät pitkän ajanjakson kauppasopimuksen.
1978	Kiinan uudistuspolitiikka alkaa Deng Xiaopingin johdolla.
1979	Japani aloittaa kehitysyhteistyön Kiinan kanssa.
1985	Kiinassa Japanin vastaisia mielenosoituksia, joiden syynä ovat Japanin pääministeri Nakasonen Yasukuni-käynnit, Japanin ”taloudellinen invaasio” Kiinaan sekä historian oppikirjojen kuvaukset Kiinan ja Japanin sodasta.
1992	Japanin keisari Akihito vierailee Kiinassa.
1992	Japani nousee Kiinan tärkeimmäksi kauppakumppaniksi (ja on sitä vuoteen 2003 saakka).
1993	Japanin liberaalidemokraattinen puolue joutuu vuodeksi oppositioon talousongelmien ja korruptioskandaalien takia.
1998	Kiinan päämies Jiang Zemin vierailee Japanissa.
2001–2006	Japanin pääministerinä on Koizumi Junichiro, joka vierailee säännöllisesti Yasukuni-pyhätöllä.
2004	Kiina nousee Japanin tärkeimmäksi kauppakumppaniksi.

hallintaan joutui Korean niemimaa. 1930-luvulla nousseen militarismin ja äärinationalismin pönkittämän itsetunnon voimin Japani laajensi miehitystään Koillis-Kiinaan, Kiinan rannikolle ja edelleen Kaakkois-Aasiaan. Japanissa laajentumistoimet esitettiin niin, että Japani vapautti Kaakkois-Aasian maat valkoisten siirtomaaisäntien vallasta, mutta käytännössä sen toimia alueella saattoi verrata länsivaltojen siirtomaapolitiikkaan. Japanin johtama ”Itä-Aasian suuri hyvinvointivyöhyke” tuotti hyvinvointia Japanille, mutta vyöhykkeen muut maat joutuivat kärsimään luonnonvarojen riistosta ja ajoittain brutaalista hallinnosta. (Singh 2002, 279.)

Japanin ensimmäinen yritys nousta suurvallaksi päättyi tappioon toisessa maailmansodassa. Yhdysvaltojen sanelema perustuslaki rajoitti Japanin sotilasvoimien tehtävät puolustukseen. Lisäksi Japanin sotilaallinen liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa on sitonut sen toimimaan liittolaisensa päämäärien mukaisesti Aasiassa. Valloitusretkistä jääneet karvaat muistot estivät Japania vahvistamasta asemaansa Aasiassa politiikan keinoin. Kun sotilaalliset ja poliittiset keinot oli suljettu pois,

jäljelle jäivät taloudelliset. Japanin sodanjälkeisiä toimia Aasiassa on hallinnut maan historiallinen painolasti, liittosuhde Yhdysvaltojen kanssa ja talouskasvun tavoitteluun keskittyvä politiikka.

Kiina ei perinteisesti ole osoittanut kiinnostusta naapurimaita kohtaan saadakseen raaka-aineita vaan ylläpitääkseen maailmankuvaansa, jossa kiinalainen sivilisaatio on keskiössä ja muut, vähemmän sivistyneet kansat kunnioittavat sitä. Kiinan niin sanotut tribuuttivaltiot osoittivat lahjoin ja riitein hyväksyntänsä Kiinan ylivallelle, ja Kiina vastavuoroisesti huolehti näiden naapureiden turvallisuudesta. Japani oli yksi Kiinan tribuuttivaltioista. (Kiinan valtiokäsityksestä, ks. Kallio 1999.) Qing-dynastian (1644–1911) heikennyttyä Kiina joutui alakynteen länsivaltojen vaatiessa kaupankäyntioikeuksia ja Venäjän laajentuessa Kiinan rajamaille. Sotia seuranneet alueluovutukset ja laajojen kauppa-oikeuksien myöntäminen ulkovalloille 1800-luvun loppupuolella nöyryyttivät Kiinaa. Nöyryytysten sarja jatkui, kun Japani miehitti osia Kiinasta vuosien 1931–1945 aikana. Kiinan kansantasavallan perustamisen (1949) jälkeen maan politiikkaa on ohjannut pyrkimys saavuttaa menetetty asema. Vuosisadan kestäneiden nöyryytysten ja heikkouden jälkeen itsemääräämisoikeuden varjelu on korostunut Kiinan politiikassa.

Sodan jälkeen sekä Kiina että Japani keskittyivät valtion vahvistamiseen. Kiinan ponnisteli jaloilleen Neuvostoliiton turvin mutta vahvistuttuaan otti etäisyyttä Neuvostoliittoon ja pyrki omaehtoiseen politiikkaan. Se pyrki löytämään liittolaisia joka mantereelta. Itä- ja Kaakkois-Aasiassa sen hengenheimolaisiin kuuluivat esimerkiksi Pohjois-Korea ja Burma (Myanmar). Ajoittain Kiina tuki myös kommunistisia kapinallisliikkeitä alueen maissa. Sen ulkopoliittikkaa eivät kuitenkaan ohjanneet alueelliset lähtökohdat vaan ideologia ja kansainvälisyys. Kiina pyrki heikentämään kulloisenkin päävihollisensa asemaa maailman joka kolkassa aina kun mahdollista. Vähäiset voimavarat rajoittivat kuitenkin sen politiikkaa. Koska Kiinalla on luonnonvaroja omasta takaa toisin kuin Japanilla, sen politiikkaa ei ohjannut tarve varmistaa raaka-aineiden saatavuus. Tosin vuosituhannen vaihteessa öljyn riittävän saatavuuden varmistaminen on noussut Kiinan diplomatian tärkeäksi päämääräksi.

Kiinan tuki kommunistisille vallankumousliikkeille etäännytti Kaakkois-Aasian kapitalistisia maita Kiinasta, mutta samalla se yhdisti niitä. Maat, joissa oli suuri kiinalainen vähemmistö, erityisesti Indonesia, pelkäsivät kommunismin leviävän etniä väyliä pitkin.

Japanin Tyynenmeren politiikan muotoutuminen. Japani keskittyi sodan jälkeen asemansa vahvistamiseen taloudellisin keinoin. Pääministerinä 1960-luvun lopulla toiminut Kishi Nobusuke totesi valtion kansainvälisen aseman olevan riippuvainen sen talouden kilpailukyvyistä. Tämän vuoksi valtion tuli ennen muuta luoda hyvät edellytykset taloudelle. "Arvoista vapaa" diplomatia, jossa taloudelliset intressit olivat tärkeimpiä, kuvasi Japanin uutta ulkopoliittikkaa. Japanin talous vahvistui nopeasti, kun Yhdysvallat ryhtyi tukemaan tätä Aasian tärkeintä kumppaniaan kylmän sodan puhjettua. Yhdysvallat pysyi Japanin tärkeimpänä talouskumppanina 2000-luvulle saakka. Aasianpolitiikassaan Japani omaksui johtajan roolin harjoittamalla rauhanomaista ekonomistista diplomatiaa. Japani pyrki saavuttamaan talouden keinoin sen, mitä se oli havitellut aseina toisen maailmansodan aikana (Korhonen 1998, 43).

Toisen maailmansodan jälkeen Japani aloitti taloudellisen yhteistyön Kaakkois-Aasian kapitalististen maiden kanssa suorittamalla niille sotakorvauksia. Taloudellisten yhteistyömuotojen luominen Kaakkois-Aasian kanssa oli Japanille välttämätöntä, koska maa tarvitsi raaka-aineita ja markkinoita. Muualla oli sodan jälkeen perustettu alueellisia kehityspankkeja (Eurooppaan vuonna 1957, Latinalaiseen Amerikkaan vuonna 1959 ja Afrikkaan vuonna 1964). Aasialaisen kehityspankin perustaminen nähtiin Japanissa mahdollisuutena ryhtyä Kaakkois-Aasian maiden kanssa yhteistyöhön hyväksyttävänä kumppanina. Aasian kehityspankki (Asian Development Bank, ADB) perustettiin vuonna 1966. Japani oli pankin suurin rahoittaja, mutta myös esimerkiksi Euroopan maat ja Yhdysvallat sijoittivat siihen. Pankin alkuvuosina Japanin rahoitusosuus oli noin 30 prosenttia, ja se kasvoi 1990-luvulle tultaessa 50 prosenttiin. ADB:n kautta Japani pystyi kanavoimaan rahoitusta

itselleen tärkeille tuotantoaloille ja liittämään rahoitukseen ehtoja japanilaisten tuotteiden ostamisesta. Pankin alkuvuosina suuri osa lainoista kohdistettiin Japanin tärkeimmille kauppakumppaneille. Näin ADB tuki Japanin talouspolitiikan tavoitteita. (Wan 1995–1996, 512–514.) 1960-luvun lopussa Japani oli lähes kaikkien Kaakkois-Aasian maiden tärkein investoija, kauppakumppani ja kehitysavun antaja (Hellmann 1979, 1193).

Japani edisti Aasian ja Tyynenmeren alueen taloudellista yhteistyötä aktiivisesti 1960-luvulta lähtien. Japani valitsi maantieteellisesti laajan yhteistyöalueen, koska siten mukaan saatiin myös esimerkiksi Australia ja Yhdysvallat. Näin Japani ei ollut alueellisen yhteistyön ainoa kehittynyt teollisuusvaltio. Tämän toivottiin hälventävän epäilyjä maan yrityksestä luoda uusi Japanin johtama ”hyvinvointivyoähyke”. Japani halusi myös toimia siltana kehittyneen lännen ja Aasian välillä. 1960-luvulla Japani tuki Australian ja Etelä-Korean kanssa useita aloitteita Tyynenmeren alueen talousyhteistyön kehittämiseksi talousyhteisöjen kautta. Näiden jäseniksi hahmoteltiin Tyynenmeren alueen kapitalistisia maita. Inspiraatio näihin ehdotuksiin tuli vuonna 1957 perustetusta Euroopan talousyhteisöstä EEC:stä. Yhteistyön toivottiin vahvistavan Kaakkois-Aasian kapitalistisia maita kilpailussa kommunismia vastaan. Virallisia järjestöjä ei kuitenkaan perustettu Kiinan vastustuksen takia. Kiinan näkemyksen mukaan ne olivat Japanin ja Yhdysvaltojen yrityksiä eristää Kiina ja vahvistaa Japanin asemaa Aasiassa. (Deng 1997, 374.)

1970-luvulle tultaessa Japani oli saavuttanut tärkeimmän päämääränsä. Se oli noussut maailman toiseksi suurimmaksi taloudeksi Yhdysvaltojen jälkeen. Japani alkoi kutsua itseään talouden suurvallaksi. Tarkentaakseen uutta suurvaltaprofiiliaan Japani pyrki muotoilemaan oman ulkopoliittisen linjansa Yhdysvaltojen sotilasliiton sallimissa rajoissa. Japani määritteli omaksi linjakseen talouteen perustuvan rauhanomaisen ulkopoliittikan. Tätä politiikkaa noudatettiin ennen kaikkea Kaakkois-Aasiassa. Japanilla ei ollut valmiuksia kansainväliseen suurvalta-asemaan, joten se pyrki Kaakkois-Aasian taloudelliseksi johtajaksi. (Korhonen 1998, 46–47.)

Japanin pääministeri Sato Eisaku julisti 1970-luvun Aasian talouskehityksen vuosikymmeneksi. Maan hallitus oli hänen mukaansa valmistautunut sitoutumaan alueen talouskasvuun. Aasian vahvistamiseksi esiteltiin kymmenvuotissuunnitelma. 1970-luvun alussa Japani alkoi investoida laajasti ulkomaille. Tärkein alueellinen kohde oli Kaakkois-Aasia, jonne suuntautui neljäsosa investoinneista eli hieman enemmän kuin Yhdysvaltoihin. (Hellmann 1979, 1193.)

Kaakkois-Aasian maat suhtautuivat kuitenkin kriittisesti Japanin talouspolitiikkaan. Ne vertasivat Japanin toimia toisen maailmansodan aikaiseen taloudelliseen riistoon: japanilaisten investointien ja kehitysavun päämääränä oli tehdä Kaakkois-Aasian maat taloudellisesti riippuvaisiksi Japanista. Talouden suurvallan sijaan Kaakkois-Aasian maat kutsuivat Japania taloudelliseksi eläimeksi. (Singh 2002, 277, 282.) Kun Japanin pääministeri Tanaka Kakuei vieraili Asean-maissa vuonna 1974, vastassa oli suuri joukko mielenosoittajia. Tämä tuli Japanille yllätyksenä. Maan hallitus katsoi välttämättömäksi muuttaa Kaakkois-Aasian politiikkaansa niin, että yhteistyö olisi kokonaisvaltaisempaa eikä vain taloudellista.

1970-luvun puolivälissä ilmaantui muitakin ongelmia. Vetäydyttyään Vietnamista Yhdysvallat vaati tärkeintä aasialaista liittolaistaan ottamaan suuremman vastuun alueen turvallisuusjärjestelmässä. Samaan aikaan Japani havaitsi oman turvallisuuskäsityksensä aikansa eläneeksi. 1970-luvun öljykriisit uhkasivat Japania tavalla, johon se ei ollut valmistautunut. Maan hallitus ymmärsi, että taloudelliset uhkat olivat vakavampia kuin sotilaalliset. Japani oli täysin riippuvainen öljyn ja raaka-aineiden tuonnista. Öljykriisi havahdutti Japanin myös huomaamaan, että sen hyvinvointi oli sidoksissa Kaakkois-Aasian maiden yhteiskuntien vakauteen. Esimerkiksi Japanin tuontiöljystä 80 prosenttia kuljetettiin Kaakkois-Aasian salmien kautta. Poliittinen selkkaus alueella katkaisisi Japanin öljynsaannin.

Japani arvioi uudelleen ulkopoliittikkansa tärkeysjärjestyksen ja ryhtyi luomaan suhteitaan Kaakkois-Aasian maihin uudelta pohjalta. Japani solmi dialogisuhteet Aseanin kanssa vuonna 1977. Samalla Japa-

nin pääministeri Fukuda Takeo teki uuden poliittisen linjauksen, jonka mukaan Japani pyrki kehittämään suhteitaan Kaakkois-Aasian maihin tasaveroisen kumppanuuden pohjalta. Fukuda totesi Kaakkois-Aasian olevan Japanille erittäin tärkeä ja ilmoitti, että Japani halusi ottaa alueella myös poliittisen roolin osallistumalla Aseanin pyrkimyksiin ratkaista Indokiinan konflikti. (Singh 2002, 284.) Kaakkois-Aasian maat ottivat tyytyväisinä vastaan lupaukset uudeltaisesta taloudellisesta ja poliittisesta tuesta. Japanin poliittisista päämääristä ne olivat kuitenkin yhä epävarmoja. Asean-maat pettyivät pian Japanin lupauksiin jämäkämästä osallistumisesta. Japani ei ottanut selvää kantaa, kun Vietnam miehitti Kambodžan vuonna 1978 ja kun Kiina sen jälkeen teki ”kuritushyökkäyksen” Vietnamiin vuonna 1979. Japani ei myöskään ollut halukas ottamaan vastaan Vietnamin sodan venepakolaisia. (Hellmann 1979, 1195–1996.)

Tyynenmeren Aasia oli 1970-luvulla alkanut hahmottua yhtenäiseksi alueeksi poliitikkojen ja tutkijoiden puheissa. Alueen yhteiseksi tekijäksi mainittiin Japani, joka oli malli taloudelliselle kehitykselle. (Korhonen 1998, 135.) Vuonna 1978 Japanin pääministeri Ohira Masayoshi hahmotteli virkaanastujaispuheessaan Tyynenmeren yhteisön luomista. Tämä idea toteutui vuonna 1980, kun PECC (Pacific Economic Cooperation Conference) perustettiin.

Määritelläkseen taloudellisen suurvalta-asemansa Itä- ja Kaakkois-Aasian johtajana Japani esitteli niin sanotun hanhiauramallin. Sen mukaan talouden eri kehitysasteilla olevat maat asettuvat auramaiseen järjestykseen, jossa kehittynein on johtajana ja muut seuraavat johtajan mallia talouden kehittyneisyyteen perustuvassa järjestyksessä. Malli oli vaikuttanut Japanin alueellisen talouspolitiikan taustalla jo pidempään, mutta vasta vuoden 1985 PECC-kokouksessa malli esiteltiin kansainvälisesti.

Taloustieteilijä Akamatsu Kanamen luoma teoria lentävien hanhien muodostelmasta antoi Japanille turvallisen aseman Kaakkois-Aasiassa. Teoria oikeutti Japanin johtavan aseman alueella. Muiden tuli monipuolistaa talouttaan ja kehittää teknologiaansa Japanin mallin mukaisesti.

AKAMATSU KANAMEN HANHIAURAMALLI

1. Kaikki Aasian maat seuraavat samanlaista kehityksen mallia mutta ovat sen eri vaiheissa.
2. Japani on alueella johtavassa asemassa niin taloudellisesti kuin teknologisestikin ja ohjaa muita.
3. Valtiolla on keskeinen asema kehitysprosessin ohjaamisessa.
4. Prosessin lopputuloksena on rauha ja hyvinvointi alueella.

Kun valtiot näin omaksuvat yhteisen päämäärän, saavutetaan rauhanomainen yhteisö, jossa kaikki hyväksyvät ulkopoliittikalleen yhteisen suunnan ja toimintatavat. Sekä poliitikot että taloustieteilijät innostuivat hanhiauramallista, koska se selkeytti Itä- ja Kaakkois-Aasian maiden työnjakoa ja kuvasi näiden maiden talouskasvua, jonka ennustettiin leviävän Japanin avustuksella väijäämättä alueen jokaiseen maahan.

Japanin taloudellinen tuki ja esimerkki otettiin myönteisesti vastaan Aasian "tiikeritalouksissa" (Etelä-Korea, Hongkong, Taiwan ja Singapore), joiden talous alkoi vahvistua 1980-luvun alussa. Japani alkoi lisätä ulkomaisia investointejaan vuonna 1985. Sen investoinnit esimerkiksi Malesiaan lisääntyivät viidessä vuodessa 79:stä 725 miljoonaan dollariin. Thaimaassa kasvu oli samana aikana vielä huimempaa: 48:sta noin 800 miljoonaan dollariin. (JETRO 2005.) Japanin kehitysavusta noin kolmannes suuntautui Kaakkois-Aasiaan ja Kiinaan. Tämä apu oli huomattava, kun ottaa huomioon sen, että Japani nousi maailman suurimmaksi kahdenvälisen kehitysavun antajaksi vuonna 1989. (Hook & Zhang 1998, 1051, 1058.)

Kiinan uudistuspolitiikka ja viriävä kiinnostus alueellista yhteistyötä kohtaan. Kulttuurivallankumouksen radikaalin vaiheen (1966–1969) jälkeen Kiina muutti ulkopoliittista linjaansa. Neuvostoliitto säilyi edelleen perivihollisena, mutta suhteita Yhdysvaltoihin lämmiteltiin salaisissa neuvotteluissa. Kun yllättävä tieto Kiinan ja Yhdysvaltojen

neuvotteluista tuli julki, Japani teki aikailematta aloitteen suhteidensa normalisoimiseksi Kiinan kanssa – maat olivat vielä 1970-luvun alussa sotatilassa. Vuonna 1971 Kiina hyväksyttiin YK:n jäseneksi. Se syrjäytti Taiwanin, joka siihen saakka oli toiminut järjestössä edustaen Kiinaa. Molempien hallitukset siis väittivät edustavansa koko Kiinaa ja näkivät vastapuolen hallituksen laittomana. Kiinan YK-jäsenyyden (1971) ja Yhdysvaltojen presidentti Richard Nixonin Kiinan-vierailun (1972) jälkeen Kiina ja Japani normalisoivat suhteensa. Maiden välinen kauppa kasvoi nopeasti. Vuosina 1970–1980 Kiinan vienti Japaniin kasvoi kymmenkertaiseksi ja tuonti Japanista jopa kaksikymmenkertaiseksi. (Cheng 2003, 263.) Kun suhteet lämpenivät, maat alkoivat korostaa yhtäläisyyksiään: japanilaiset ja kiinalaiset olivat samaa rotua ja käyttivät samaa kirjoitusjärjestelmää. Tämän ansiosta yhteistyönkin katsottiin sujuvan helposti, vaikka suhteet olivat olleet poikki kaksi vuosikymmentä. (Zhang 2000, 53.)

Kun Kiina oli solminut diplomaattisuhteet Yhdysvaltojen kanssa ja noussut YK:n turvallisuusneuvoston pysyväksi jäseneksi, siitä tuli kansainvälisesti merkittävä poliittinen suurvalta. Japani oli taloudellinen suurvalta – mutta vain Aasiassa. (Korhonen 1998, 71.)

Kiinan ulkopoliittiset päämäärät muuttuivat. Kun se aikaisemmin oli tukenut kehitysmaiden vallankumouksia, nyt se hakeutui yhteistyöhön länsimaiden kanssa. 1970-luvun alun ulkopoliittinen suunnanmuutos ja pienimuotoiset kokeilut talousuudistusten toteuttamiseksi viitoittivat tietä laajemmille uudistuksille. Ne tulivat mahdollisiksi Mao Zedongin kuoltua vuonna 1976 ja uuden johtajan Deng Xiaopingin vakiinnutettua asemansa. Vuonna 1978 Kiina aloitti modernisaatiopolitiikkansa ja avautui ulkomaailmalle.

Deng Xiaopingin mukaan Kiina keskittyisi nyt neljään modernisaatioon eli maatalouden, teollisuuden, armeijan sekä tieteen ja teknologian modernisoimiseen. Kansainväliseltä profiililtaan maa muuttui poliittisesta suurvallasta köyhäksi kehitysmaaksi, joka keskitti kaiken tarmonsa talouden vahvistamiseen. Tähän muutokseen vaikutti myös se, että Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton suhteiden lämmettyä Yhdysvallat ei

enää tarvinnut Kiinaa Neuvostoliiton vastaisen ulkopoliittikkansa tueksi. ”Suuren strategisen kolmion” menetettyä merkityksensä Kiinan asema poliittisena suurvaltana heikkeni. Kiina oli poliittisesti merkittävä Itä- ja Kaakkois-Aasiassa mutta ei maailmanlaajuisesti. (Yahuda 1995, 151.) Kiinan uuden ulkopoliittikan kulmakivenä oli yhteistyö kehittyneiden teollisuusmaiden kanssa, jotta Kiina saisi tarvitsemaansa korkeaa teknologiaa ja investointeja. Vaikka suuri osa investoinneista modernisaatiopoliittikan alkuvuosina tuli Kaakkois-Aasian maiden kiinalaisvähemmistöiltä, Kiina ei pyrkinyt aktiiviseen kauppadiplomatiaan näiden maiden kanssa. Investointeja Kiinaan ei tehty valtioidenvälisten sopimusten vaan sukulaissuhteiden perusteella. Siten Kaakkois-Aasian maat pysyivät pitkään taustalla Kiinan ulkomaankauppapolitiikassa maan keskittyessä taloudelliseen yhteistyöhön läntisten teollisuusmaiden kanssa. Kiina ”liittyi hanhiauraan” ja seurasi Japanin talouskehityksen mallia, vaikka ei sitä avoimesti tunnustanutkaan. (Korhonen 1998, 146.)

Puheet Tyynenmeren aikakauden alkamisesta herättivät kiinnostusta Kiinassa. Monet taloustieteilijät ja Aasia-asiantuntijat ennustivat 1980-luvulla Tyynenmeren alueen nousevan Euroopan ja Pohjois-Amerikan rinnalle. Tämä lisäsi odotuksia ja vahvisti itsetuntoa Aasiassa. Kiina oli tässä vaiheessa muuttamassa kantaansa Tyynenmeren Aasian alueelliseen yhteistyöhön. Se osallistui Tyynenmeren talouden ja kehityksen foorumin (PAFTAD) kokoukseen ensimmäisen kerran jo vuonna 1979 ja liittyi PECC:hen vuonna 1986. PECC:n kokouksessa Kiinan edustaja toisti puheessaan maalailevia lauseita Tyynenmeren aikakaudesta ja osoitti innostusta alueen yhteisestä kultaisesta tulevaisuudesta. (Korhonen 1998, 134.) Kiinan oli tarkoitus liittyä Apeciin sen perustajajäsenenä vuonna 1989, mutta jäsenyys jäädytettiin Kiinan johtajien määrättyä asevoimat tukahduttamaan rauhanomaiset opiskelijamielenosoitukset Pekingissä vuonna 1989. Tämän takia Kiina liittyi järjestöön vasta vuonna 1991.

Kiinan ja Aseanin taloudelliset siteet olivat vähäiset vielä 1980-luvun lopulla. Kiinan osuus Asean-maiden viennistä oli 2,3 prosenttia ja

tuonnista 3,1 prosenttia (Hershede 1991, 182). Japani sen sijaan esiintyi kukoistavan Tyynenmeren Aasian johtajana. Ainakin Japanin näkökulmasta yhteistyö Asean-maiden kanssa oli ollut menestyksekkästä. Kaakkois-Aasian maat olivat vaurastuneet Japanin mallia seuraamalla. Japani ei ollut kuitenkaan avannut markkinoitaan Kaakkois-Aasian tuotteille, sillä se halusi suojella erityisesti maataloustuotantoaan.

Kiinan nousu Japanin rinnalle alueelliseksi suurvallaksi ja aasialaisuuden vahvistuminen

Kiinan vahvistuminen ja Japanin lamakausi. Kiina ja Japani olivat pyrkineet suurvalloiksi, mutta eri keinoin ja eri liittolaisten tuella. Kiinan suurvaltapyrkimyksissä oli 1980-luvulla suvantovaihe, mutta maan talouden vahvistuttua tilanne muuttui. 1990-luvulla Kiinan ja Japanin linjat törmäsivät. Kiina aloitti aktiivisen alueellisen politiikan Kaakkois-Aasiassa. Se onnistui lisäämään vaikutusvaltaansa alueella vahvistuvan taloutensa avulla. Japani sen sijaan ajautui talouslamaan, joka kesti vuosikymmenen. Mielikuva Japanista ”hanhiauran” menestyksekkäänä johtajana himmentyi, ja koko kehitysmalli joutui kyseenalaiseksi. Koska Japani oli kyvytön uudistamaan taloutensa rakenteita, Kiinalle avautui erinomainen mahdollisuus profiloitua talouspolitiikan mallimaana. Vaikka kummallakaan valtiolla ei välttämättä ollut pyrkiä saavuttaa ylivaltaa alueella, ne havittelivat molempien alueellisen johtajan asemaa (Harris & Austin 2000, 143).

1980-luvun lopulla Kiina siirsi ulkopolitiikkansa painopisteen länsimaista lähialueille. Muutokset naapurimaissa tekivät Kiinan lähiympäristöstä poliittisesti epävakaa. Kylmän sodan luoma kahtiajako murtui ja Neuvostoliitto hajosi. Etelässä naapurimaiden perinteiset liittoutumat purkautuivat. Keski-Aasiassa Kiina sai rajanaapureiksi muslimienemmistöisiä kansallisvaltioita. Tässä tilanteessa Kiina keskittyi entistä enemmän ympäröiviin alueisiinsa. Se halusi turvata modernisaationsa vakaan etenemisen.

Kun Kiina vuonna 1989 lopetti rauhanomaiset opiskelijamielenosoitukset asevoimin, lämmenneet suhteet länteen viilenivät äkkiä. Sen sijaan Kaakkois-Aasian autoritaariset johtajat eivät kritisoineet Kiinan toimia, vaan Kiina sai heistä uusia yhteistyökumppaneita. Kiinan ulkopolitiikan asiantuntijan Michael Yahudan mukaan Kiinan aloittama hyvän naapuruuden politiikka Kaakkois-Aasian maiden kanssa oli kansantasavallan ensimmäinen johdonmukainen alueellinen politiikka, joka ei ollut sidoksissa Yhdysvaltojen tai Venäjän (Neuvostoliiton) suhteisiin (Yahuda 1995, 154–155).

Koska Kiina oli vielä 1980-luvulla tukenut Kaakkois-Aasian kommunistisia liikkeitä, erityisesti Kambodžan punaisia khmerejä, Kaakkois-Aasian maat olivat epäluuloisia Kiinan poliittisista päämääristä alueella. Kiina lievensi näitä epäluuloja osallistumalla Kambodžan kriisin sovitteluun. Asean-maiden johtajat myönsivät, ettei Kambodžan rauhansopimusta olisi saavutettu vuonna 1991, ellei Kiina olisi suostutellut tukemiseen punaisia khmerejä hyväksymään YK:n laatimaa rauhansuunnitelmaa. Kiina osoitti konkreettisesti, ettei se ollut enää kiinnostunut Kaakkois-Aasian vallankumouksellisten liikkeiden tukemisesta vaan halusi saavuttaa rauhanomaisen ratkaisun alueellisissa konflikteissa.

1990-luvun alussa Kiinan ulkopolitiikkaa leimasi aktiivinen diplomaattia Kaakkois-Aasiassa. Valtiovierailujen lisäksi Kiina alkoi osallistua alueellisten järjestöjen kokouksiin. Vuonna 1991 Kiina osallistui ensimmäistä kertaa Aseanin kokoukseen tarkkailijana. Samana vuonna Kiina liittyi Apeciin. Aseanin alueelliseen turvallisuusfoorumiin ARF:ään Kiina liittyi vuonna 1994, ja kaksi vuotta myöhemmin Kiinasta tuli Aseanin täysi dialogikumppani.

Sen lisäksi, että Kiina alkoi tehdä yhteistyötä Aseanin kanssa, se tuki myös eräitä Kaakkois-Aasian maiden kansainvälisiä aloitteita. Kiina esimerkiksi allekirjoitti vuoden 1993 Bangkokin ihmisoikeusjulistuksen (Bangkok Declaration on Human Rights), joka oli kehitysmaiden kriittinen vastike Wienin ihmisoikeuksien maailmankonferenssin julistukselle. Bangkokin julistus korosti taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia ihmisoikeuksien rinnalla, ja siinä vaadittiin, että paikalliset erityispiirteet

kuten kulttuuri, historia ja uskonnot tulisi ottaa huomioon arvioitaessa ihmisoikeuksien toteutumista. Kiina tuki myös Malesian pääministeri Mahathir Mohamadin aloitteita aasialaisesta talousjärjestöstä, jossa Yhdysvallat ei olisi mukana. Kiina toimi näin, koska se toivoi näin heikentävänsä Yhdysvaltojen mahdollisuuksia eristää Kiinaa ja vähentävänsä länsimaiden vaikutusta Aasian maihin esimerkiksi ihmisoikeuskysymyksissä. (Harris & Austin 2000, 148.) Myöhemminkin Kiina on tukenut pyrkimyksiä, jotka korostavat aasialaisuutta sekä heikentävät länsimaiden vaikutusta alueella.

Samalla kun Kiina muutti alueellista suuntautumistaan, se myös laajensi ulkopolitiikan toimintatapojaan. 1990-luvun alkuun saakka Kiina oli hoitanut ulkosuhteitaan kahdenvälisesti. Tällä tavoin se oli pystynyt paremmin hallitsemaan ja ohjaamaan suhteidensa kehitystä. Kiina oli vierastanut monenvälisiä yhteistyötä, jossa se olisi joutunut toimimaan muiden valtioiden rinnalla ja mahdollisesti hyväksymään järjestöjen kollektiivisia päätöksiä. Tämä olisi nakertanut Kiinan itsemääräämisoikeutta. Kysymys oli Kiinalle tärkeä, koska suvereeniuden osittainen menetyks Kiinan sadan vuoden heikkouden aikana kaiheri vieläkin. Kiina ei halunnut luovuttaa piiruakaan itsemääräämisoikeudestaan muille, eikä varsinkaan järjestöille, joissa Japanilla oli vahva asema. Kiinan vahvistuttua ja saatua enemmän kokemusta normaalista kansainvälisestä kanssakäymisestä 1980-luvulla se alkoi suhtautua myönteisemmin monenväliseen yhteistyöhön. (Deng 1997, 376.) Kiinan johtajat huomasivat, että järjestöillä on yhä enemmän vaikutusta Aasian asioihin. Alueellisissa järjestöissä toimimalla se pystyi vaikuttamaan alueellisen turvallisuusjärjestelmän muotoutumiseen ja ehkäisemään Kiinan vastaisen blokkien kehittymisen. (Cheng 2001, 422.) Monenvälisen diplomatian kautta Kiinan oli mahdollista ajaa omia päämääriään asettumatta selvästi Yhdysvaltoja tai Japania vastaan. Jos aikaisemmin oli ajateltu, että monenvälinen diplomatia heikensi Kiinaa, nyt sitä pidettiin tehokkaana välineenä vahvistaa Kiinan asemaa.

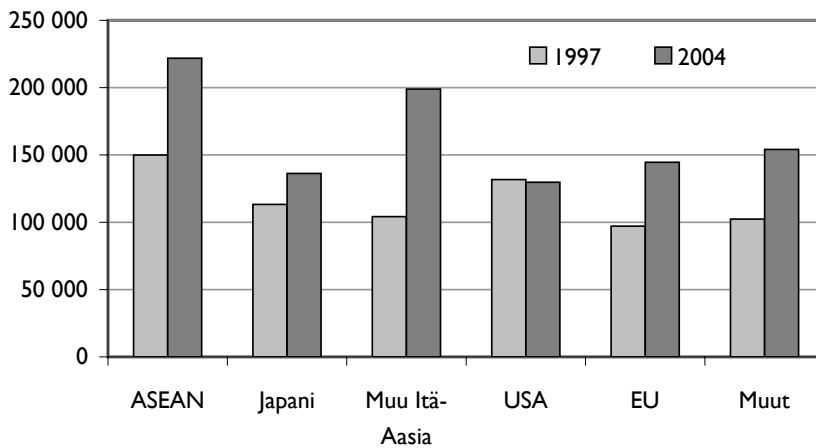
Japanilla oli tärkeä osa Kiinan avautumisessa. Japani tuki Kiinan liittymistä kansainvälisiin järjestöihin toimimalla esittelijänä ja ovien avaa-

jana 1970-luvulta lähtien. Erityisesti vuoden 1989 opiskelijamielenosoitusten tukahduttamisen jälkeen Japani toimi aktiivisesti, jotta länsimaat lopettaisivat Kiinan vastaiset sanktiot. Japani piti vahvistuvan Kiinan sitomista Aasian yhteistyöhön tärkeänä. Eristetyn tai eristäytyneen Kiinan toimia olisi vaikea ennakoida. Alueelliseen yhteisöön sitoutunut ja taloudellisesta yhteistyöstä riippuvainen Kiina olisi turvallisempi naapuri ja alueellinen mahti. Kiina on suhtautunut kaksijakoisesti Japanin rooliin tienraivaajana ja tiennäyttäjänä: se on ollut kiitollinen, mutta toisaalta se on arvostellut Japania pyrkimyksistä vahvistaa omaa asemaansa Aasian johtajana. (Deng 1997, 375–376, 383–385.)

Myös Asean halusi sitoa Kiinan alueelliseen yhteistyöhön. Alueellinen yhteistyö Itä- ja Kaakkois-Aasian maiden välillä ei olisi ollut edes mielekästä ilman alueen suurinta valtiota, Kiinaa. Kiinan osallistuminen Aseanin huippukokouksiin ja ARF:ään toi uskottavuutta järjestöille. (Deng 1997, 383.) Kiinalaisten alusten liikkuminen Etelä-Kiinan meren kiistellyillä vesillä piti yllä Kaakkois-Aasian maiden epäluuloja Kiinaa kohtaan. (Aluekiistoista, ks. Vilén tässä teoksessa.) Eräiden asiantuntijoiden mukaan Kiina ei vielä ollut uhka Etelä-Kiinan merellä, koska sen armeija ei ollut tarpeeksi vahva. Jatkuvan talouskasvun myötä Kiinan tarve hankkia raaka-aineita ulkomailta kuitenkin kasvaisi. Talouskasvu tukisi myös armeijan vahvistamista. Siten Kiina saattaisi tarpeen tullen muuttaa politiikkansa aggressiivisemmaksi. Kaakkois-Aasian maat kokiivat Kiinan vaivihkaa kasvavan itseluottamuksen suurimpana uhkana. (Cheng 2001, 425.) Kiinan naapurimaiden huolet eivät lientyneet, vaikka Kiina ilmoitti 2000-luvun alussa, että sen tavoitteena on rauhanomainen nousu. Kiinan johtajan Hu Jintaon neuvonantaja selitti Kiinan tarvitsevan 30–50 vuotta uudistaakseen yhteiskuntaansa. Rauhanomaisen nousun kaudella Kiinalla ei hänen mukaansa ole aikaa eikä kiinnostusta havitella ylivaltaa nyt eikä tulevaisuudessa. (Global Viewpoint 2005.) Selitys jättää kuitenkin avoimeksi kysymyksen, mitä tapahtuu rauhanomaisen nousun jälkeen.

Kiinan ja Japanin Aasia-strategioiden muotoutuminen. Aasian maiden huima talouskasvu lisäsi odotuksia Aasian talousalueen nousemisesta Pohjois-Amerikan ja Euroopan rinnalle, ellei ohi. Aasian kauppablokkia ei kuitenkaan syntynyt 1990-luvun aikana. Esimerkiksi Asean-maiden ulkomaankauppa lisääntyi, mutta niillä oli tärkeitä kauppakumppaneita edelleen alueen ulkopuolella. Yhdysvallat pysyi Asean-maiden suurimpana kauppakumppanina. Maiden vienti EU:hun pysyi hieman korkeampana kuin vienti Japaniin, ja tuonti Japanista on ollut hieman EU:ta suurempaa. (*Asean Statistical Yearbook*, 2005.) Tärkeä muutos sen sijaan oli alueellisen yhteistyön painopisteen siirtyminen Tyyneltämereltä manner- ta kohti Itä- ja Kaakkois-Aasiaan erityisesti Aasian talouskriisin jälkeen. 2000-luvun alussa Japani ohitti Yhdysvallat Asean-maiden tärkeimpänä kauppakumppanina ja muidenkin Itä-Aasian maiden osuus niiden kaupasta kasvoi. Kuitenkin vajaa puolet Aseanin kaupasta käytiin edelleen Itä- ja Kaakkois-Aasian ulkopuolisten alueiden kanssa. (Ks. kaavio 1.)

Malesian pääministeri Mahathir Mohamad ehdotti vuonna 1991 pelkästään Aasian maista koostuvan järjestön perustamista. Mahathirin mallissa ”Itä-Aasian” ryhmään kuuluivat Itä- ja Kaakkois-Aasian maat. Australia, Uusi-Seelanti ja Yhdysvallat oli jätetty tietoisesti ulkopuolelle. Mahathirin malli ei kuitenkaan tuolloin saanut kannatusta. Ennen kaikkea Japani vastusti suunnitelmaa, koska se olisi vähentänyt Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Aasiassa. Japani ei suostunut myöskään Mahathirin hahmotelmiin siitä, että Japani olisi asetettu ryhmittymän johtajaksi. Japani pelkäsi edelleen nostattavansa epäilyksiä asettumalla alueellisen johtajan asemaan. Juuri perustetussa Apecissa tätä ongelmaa ei ollut, koska siellä Japanin rinnalla toimi myös muita kehittyneitä teollisuusvaltoja. Myös Indonesia ja Etelä-Korea vastustivat Japanin johtavaa asemaa sekä Australian ja Yhdysvaltojen sulkemista ulkopuolelle. Mahathirin ehdottamaa talousryhmää ei syntynyt, mutta Apecin sisälle kehittyi kuitenkin Itä-Aasian taloudellinen neuvotteluryhmä (EAEC). (Harris & Austin 2000, 148.) Ajatus omasta talousryhmästä jäi elämään Aseanin kokouksissa, jossa se otettiin säännöllisesti esiin keskusteluissa ja tutkimusraporteissa.

Kaavio 1. Asean-maiden ulkomaankauppa vuosina 1997 ja 2004 (miljoonaa yhdysvaltojen dollaria). (ASEAN Statistical Yearbook 2005.)

Aasian talouskriisin puhjettua vuonna 1997 Itä- ja Kaakkois-Aasian maat löysivät toisensa. Yhteistyön painopiste siirtyi Tyyneltämereltä mantereelle. Apec ei kyennyt riittävästi tukemaan kriisin haavoittamia maita. Myös muiden kansainvälisten rahoituslaitosten tukitoimet aiheuttivat pettymyksen. Kritiikki kohdistui erityisesti Yhdysvaltoihin. Itä- ja Kaakkois-Aasian maissa huomattiin, että oli luotava yhteisiä mekanismeja vastaavien kriisien varalle. Asean-maat, Etelä-Korea, Japani ja Kiina kokoontuivat viisi kuukautta kriisin puhkeamisen jälkeen ensimmäiseen epäviralliseen Asean+3-tapaamiseen vuonna 1997. Asean+3-yhteistyömalli virallistettiin vuoden 1999 kokouksessa. Kokoukseen osallistuneet valtiot antoivat tuolloin Itä-Aasian yhteistyön julkilausuman (Joint Statement on East Asia Cooperation).

Aasian talouskriisi antoi Kiinalle mahdollisuuden profiloitua Itä- ja Kaakkois-Aasian vastuullisena johtajana. Kiina oli liittynyt Aseanin dialogikumppaniksi joulukuussa 1996, ja se kykeni hyödyntämään uutta kumppanuutta talouskriisin puhjettua seuraavan vuoden heinäkuussa. Japani antoi kriisiin joutuneille maille taloudellista tukea enemmän kuin Kiina. Silti oltiin sitä mieltä, ettei Japani ollut osallistunut riittävästi

niihin toimiin, joilla yritettiin ehkäistä kriisin syvenemistä ja helpottaa siitä toipumista. Kiinan päätöstä olla devalvoimatta valuuttaansa sen sijaan kiiteltiin Kaakkois-Aasiassa. Jos Kiinan valuutan arvo olisi heikentynyt, kriisi olisi kehittynyt vielä vakavammaksi.

Aasian talouskriisi näytti kirkastaneen Kiinalle alueellisen poliittikan tuomat mahdollisuudet. Kiina näki Kaakkois-Aasiassa tilaisuuden lisätä omaa ja vähentää Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa. Tämä tarve vahvistui vuonna 1999, kun Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteet huononivat Naton pommien osuttua vahingossa Kiinan Belgradin suurlähetystöön. Kiina oli myös liittymässä WTO:hon vuonna 2001, ja Kaakkois-Aasian maat pelkäsivät menettävänsä markkinaosuuksiaan Kiinalle. Kiina halusi lisätä taloudellista yhteistyötään Asean-maiden kanssa myös hälventääkseen niiden pelkoja WTO-jäsenyyden vaikutuksista. Lisäkimokkeen aktiiviselle alueelliselle politiikalle toi se, että kilpakumppani Japani osoitti kiinnostusta vapaakauppasopimusten laatimiseen alueen maiden kanssa. Kiina aloitti määrätietoisien politiikan suhteidensa parantamiseksi Kaakkois-Aasian maiden kanssa.

Vuonna 2000 Kiina ehdotti Aseanille vapaakauppa-alueen perustamista. Kahden vuoden päästä osapuolet sopivat vapaakauppaan siirtymisestä vuosien 2010 ja 2020 välillä. Myöhemmin osapuolet lupasivat aloittaa prosessin jo etuajassa. Vuoden 2002 sopimus sisälsi myös ohjeellisen julistuksen keinoista aseellisen konfliktin välttämiseksi Etelä-Kiinan merellä. Samalla Kiina ja Asean-maat allekirjoittivat sopimuksen kattavasta taloudellisesta yhteistyöstä. Suhteiden muutosta kuvaa hyvin hongkongilaisen sanomalehden *South China Morning Postin* otsikointi sopimusten solmimisen jälkeen (4.11.2002): ”Kiina, entinen kommunistimörkö, on nyt kumppani”.

Kiina kirkasti luotettavan kumppanin kuvaansa seuraavana vuonna allekirjoittamalla ensimmäisenä Aseanin ulkopuolisena maana TAC-sopimuksen, Aseanin ”ystävyys- ja yhteistyösopimuksen”. Kiina pyrki paitsi luomaan mielikuvaa vastuuntuntoisesta suurvallasta myös lisäämään läheisydentunnetta Kaakkois-Aasian maiden kanssa korostamalla yhteistä kehityskaartausta. Tämän retoriikan avulla Japani näyt-

täytyi kehittyneenä teollisuusvaltiona, joka ei ymmärrä kehitysmaiden tarpeita.

Vuoteen 1997 saakka Japani osallistui vain koko Aasian Tyynenmeren kattavaan yhteistyöhön. Se oli haluton osallistumaan pelkästään aasialaiseen yhteistyöhön. Kun Asean+3-kokousta hahmoteltiin vuonna 1995, Japani kieltäytyi osallistumasta siihen, ellei Australiaa ja Uutta-Seelantia kutsuttaisi mukaan. Talouskriisin puhjettua Japanin pääministeri päätti kuitenkin osallistua siihen. Japani sitoutui Asean+3:een vasta vuonna 1999, jolloin se otti selvästi kantaa Itä- ja Kaakkois-Aasian yhteistyön puolesta. (Terada 2003, 260, 267.) Japanissa oli vakuututtu siitä, että Asean+3 olisi soveliaa foorumi alueellisten ongelmien käsitelyyn, koska se oli saanut laajan tuen alueella. Japanin päätöstä tuki se, että Yhdysvallat ei enää vastustanut aasialaisen foorumin perustamista. Yhdysvallat halusi antaa Japanille tätä kautta vahvemman roolin alueen tasapainon ja vaurauden edistämiseksi. Yhdysvallat ei myöskään tuntenut itseään ulkopuoliseksi, koska se pystyi osallistumaan alueelliseen vuoropuheluun Apecin kautta. Japanille Asean+3 tarjosi myös keskusteluyhteyden Kiinaan ja Etelä-Koreaan. (Terada 2003, 268.) Yhtenä syynä voi vielä mainita Kiinan lisääntyneen kiinnostuksen Kaakkois-Aasian aluetta kohtaan. Japani halusi osallistua Kiinan rinnalla muotoutumassa olevan alueellisen yhteisön määrittelyyn.

Japani yritti pysyä Kiinan aloitteiden tahdissa. Kun Kiina vuonna 2000 ehdotti Aseanille vapaakauppa-alueen perustamista, Japani ilmoitti perustavansa asiantuntijaryhmän tutkimaan, miten Japanin ja Aseanin välisiä taloudellisia ja muita suhteita olisi mahdollista tiivistää. Tuolloin Japani ei vielä maininnut mahdollisesta vapaakauppa-alueesta Aseanin kanssa, koska asia oli sisäpoliittisesti vaikea erityisesti maanviljelijöiden vastustuksen vuoksi. Vuonna 2002 Japani sai kuitenkin laadituksi Singaporen kanssa ensimmäisen vapaakauppasopimuksensa, joka ei uhannut Japanin suojeltua maatalous- ja kalastustuotantoa. Kaksi vuotta myöhemmin Japani ehdotti neuvottelujen aloittamista vapaakauppa-alueen perustamiseksi Aseanin kanssa.

Joulukuussa 2003 Aseanin ja Japanin johtajat kokoontuivat juhli-

maan 30-vuotista yhteistä taivaltaan. Japani korosti näin sitä, että sillä oli ollut suhteet Aseaniin paljon kauemmin kuin Kiinalla. Viralliset suhteet oli tosin solmittu vasta vuonna 1977, mutta juhlan syyksi riitti epävirallisten suhteiden solmiminen vuonna 1973. Kokouksessa päämiehet allekirjoittivat Tokion julkilausuman kumppanuudesta uudella vuosituhannella. Tässä tapaamisessa Japani pääsi keskustelemaan Itä-Aasian yhteistyöstä ilman Kiinan läsnäoloa. Samalla Japani reagoi Kiinan tuoreeseen TAC-jäsenyyteen ilmoittamalla, että sekin aikoi allekirjoittaa TAC-sopimuksen heti, kun maan parlamentti oli hyväksynyt sen.

Omien aloitteidensa ohella Japani ja Kiina ovat hahmotelleet yhdessä Etelä-Korean kanssa näiden kolmen valtion roolia Itä- ja Kaakkois-Aasian yhteistyössä. Kiinan ja Japanin kilpailun ja kiistojen takia niiden on vaikea toimia yhdessä, mutta Etelä-Korean toimiessa välikappaleena maat ovat voineet muotoilla yhteisiä aloitteita. Suuri askel oli näiden maiden johtajien laatima toimintasuunnitelma kolmikantayhteistyön kehittämiseksi (Action Strategy on Trilateral Cooperation). Toimintasuunnitelmasta ilmoitettiin vuoden 2003 Asean+3-kokousten yhteydessä ja suunnitelma hyväksyttiin seuraavan vuoden kokouksessa. Maat lupasivat tiivistää keskinäistä yhteistyötään koulutuksessa, tieteessä ja teknologiassa, ympäristönsuojelussa sekä kaupassa ja investoinneissa. Monialaista yhteistyötä pidettiin tärkeänä keskinäisen luottamuksen rakentamisessa. Maat lupasivat myös tukea Aseanin ympärille muotoutuvan ”Itä-Aasian yhteisön” kehittämistä. (Ministry of Foreign Affairs of the P. R. China, 2004).

Kiina ja Japani Aasian johtajina. Japani on edelleen taloudellisesti vahvin valtio Aasiassa. Kiinaan (ilman Hongkongia) verrattuna Japanin kauppa Kaakkois-Aasian maiden kanssa on yli puolet suurempi ja investoinnit kymmenkertaiset (ASEAN Statistical Yearbook 2005). Lisäksi Japanilla on vaikutusvaltaa kehitysavun kautta. Vuonna 2004 se antoi Asean-maille kehitysapua 240 miljoonan euron arvosta. Myös Kiina kuuluu Japanin kehitysavun saajamaihin. (JICA 2005.)

Asean toivoo Japanin auttavan erityisesti taloudellisen kuilun kaventamisessa uusien ja vanhojen Asean-maiden välillä. Japanin asemaa

Aasian johtajana himmentää kuitenkin se, ettei se ole täysin sitoutunut Aasiaan. Japanin täytyy tasapainoilla Aasian ja tärkeimmän liittolaisensa Yhdysvaltojen välillä. Vuonna 2005 ulkoministeri Aso Taro korosti virkaanastujaispuheessaan, että Japanin on otettava politiikassaan huomioon ennen muuta Yhdysvallat ja vasta sitten Aasia. Aasian alueellistumista tutkinut singaporelainen Yeo Lay Whee onkin todennut, että Japanin pitäisi selkeyttää omaa Aasia-strategiaansa ja toteuttaa sitä itsevarmasti. (Yeo 2005.)

Kiina on ratkonut omia talousongelmiaan määrätietoisemmin ja jämäkämmin kuin pitkittyneestä lamasta kärsinyt Japani. Kiina pystyi Aasian talouskriisin aikana profiloitumaan vastuullisena alueellisen yhteisön jäsenenä. Tosin SARS-epidemian vähättely vuonna 2003 kohdasi pahasti tätä kuvaa. Kun Yhdysvallat vuoden 2001 terrori-iskun jälkeen keskittyi terrorismin vastaisiin toimiin, sen vaikutus Itä- ja Kaakkois-Aasian muihin asioihin heikkeni ja Kiina sai lisää liikkumattilaa Aasiassa. Kiinan on kuitenkin hillittävä aktiivisuuttaan, koska se saattaa nostattaa epäluuloja naapurimaissa. Tämä vaikeuttaisi Kiinan tärkeintä pyrkimystä eli talouden kehittämistä. Kaakkois-Aasian maat ovat edelleen epävarmoja Kiinan todellisista päämääristä, minkä takia ne ovat samanaikaisesti myös tiivistäneet suhteitaan Japaniin ja Intiaan. (Cheng 2006a; Singh 2002, 291; Shorrocks 2005.)

Japanin ja Kiinan johtajat ovat esiintyneet sopuisasti aasialaisissa kokouksissa. Näillä areenoilla kumpikin maa on vakuuttanut tukeaan "Itä-Aasian yhteisön" rakentamiselle. Käytännössä kumpikin maa on vienyt eteenpäin omaa kilpailevaa alueellisen yhteistyön strategiaansa. Kumpikaan maa ei kuitenkaan ole halunnut asettua selvästi johtajan asemaan, sillä ne eivät halua lisätä pelkoja ylivalta-aseman havittelemisesta Aasiassa eivätkä myöskään ärsyttää liiaksi toisiaan. Kiistoista huolimatta ne pyrkivät pitämään maiden suhteet asiallisina, koska suhteiden huonontuminen haittaisi vakavasti maiden taloutta. Tahallinen ärsyttäminen myös vähentäisi maiden uskottavuutta ja hyväksyttävyyttä vastuullisina alueellisina johtajina. Kumpikaan ei kuitenkaan voi asettua johtajan asemaan. Maat eivät myöskään pysty yhdessä ottamaan vastuuta Itä- ja Kaakkois-Aasian

yhteisön rakentamisesta. Sodanjälkeisessä Euroopassa vanhat viholliset Saksa ja Ranska pystyivät sopimaan riitansa, mikä loi pohjan Euroopan yhdentymiselle. Japani ja Kiina eivät ole vielä valmiita ottamaan vastaanlaista askelta. Tämän takia Asean on vahvistunut Aasian alueellisen yhdentymisen ytimenä. Sekä Japani että Kiina tukevat toistaiseksi Aseania alueellisen yhteistyön keskipisteenä, koska ne ovat itse estyneitä ottamaan johtavaa asemaa eikä kumpikaan halua antaa sitä vapaaehtoisesti toiselle.

Kiinan ja Japanin kiistat

Kiinan ja Japanin suhteet kiristyivät huhtikuussa 2005, jolloin eri puolilla Kiinaa järjestettiin väkivaltaisiakin Japanin vastaisia mielenosoituksia useiden viikkojen ajan. Mielenosoituksissa vastustettiin Japanin jäsenyyttä YK:n turvallisuusneuvostossa ja japanilaisten oppikirjojen kuvia Japanin Kiinan-miehityksestä. Kiistat kärjistyivät, kun Kiinan ja Etelä-Korean pääministerit peruuttivat pääministeri Koizumin kanssa sovitun tapaamisen, koska tämä vieraili Yasukuni-pyhätöllä maiden virallisista vastalauseista huolimatta. Yasukunissa kunnioitetaan vuoden 1853 jälkeen sodissa kaatuneiden – siis myös toisen maailmansodan sotarikollisten – muistoa. Kiistat heijastavat sitä, että maiden keskinäinen kilpailu on kiristynyt ja kansallismielisyys on voimistunut kummassakin maassa. Yhteiseen historiaan liittyvät kysymykset ovat tässä tilanteessa nousseet sekä sisä- että ulkopolitiikan välikappaleiksi.

Konfliktia on ruokkinut ennen kaikkea nationalismin vahvistuminen kummassakin maassa. Japanissa nationalismi on nostanut päätään 1990-luvulla sodanjälkeisen yhteiskuntarakenteen murennuttua talouselämyksen seurauksena. Yhteiskuntamurroksen ja globalisaation ristipaineissa kansallismieliset ajatukset saivat kannatusta. Poliitikot menestyivät vaaleissa nationalistisin lausunnoin ja elein. Esimerkiksi Japanin pääministeri Koizumi vahvisti kannatustaan vieraillemalla Yasukuni-pyhätöllä uhmaten Kiinan ja Koreoiden vastalauseita. Japanissa vuoden 2005 lopulla järjestetyssä mielipidekyselyssä vain 14 prosenttia vas-

tanneista ilmoitti luottavansa Kiinaan, kun 69 prosenttia vastanneista piti Kiinaa epäluotettavana. Luottamus oli heikompi kuin vuonna 1989, kun Kiinan johto oli murskannut demokratialiikkeen. (Nikkei Shimbun 2005; Curtin 2004.)

Useat japanilaiset ovat lisäksi kyllästyneet Kiinan jatkuviin vaatimuksiin sodanaikaisten julmuuksien myöntämisestä ja anteeksi pyytämistä. Vahvistuvan mielipiteen mukaan Japanin tulisi lakata pyytelemästä anteeksi ja tuntee ylpeyttä itsestään. Vaikka Japanin pääministerit ja keisari ovat esittäneet Kiinalle pahoittelunsa 17 kertaa maiden suhteiden normalisoimisen jälkeen (1972–2005), tämä ei ole riittänyt Kiinalle. Japanissa elää vahvana käsitys, että Kiina käyttää anteeksipyyntöä vaatimusta painostaakseen Japania pitäytymään poliittisesti taka-alalla. Kiina ei japanilaisten oletusten mukaan hyväksy anteeksipyyntöä, koska silloin Kiina menettäisi tehokkaan poliittisen painostuksen välineen. (Yang 2003, 316.) Konservatiivien mukaan Kiinan vaatimuksiin myöntyminen olisi heikkouden osoitus. Talouspiirit kuitenkin vetosivat Koizumiin, jotta hän lakkaisi käymästä pyhätöllä, koska vierailut vahingoittivat japanilaisten yritysten toimintaa Kiinassa. (Curtin 2004.)

Kiinassa valtiojohto haluaa kansallismielisyyden vahvistuvan, koska sosialistinen aate ei enää yhdistä kansaa samoin kuin aikaisemmin. Erityisesti sen jälkeen, kun Tian'anmenin demokratialiike tukahdutettiin vuonna 1989, Kiinan johto on käyttänyt nationalismia aatetyhjiön täyttämiseen. Keskeinen osa tätä kampanjaa on ollut korostaa kiinalaisten kärsimyksiä Japanin miehityksen aikana. (Kiinan nationalismista, ks. Asikainen 2005.) Japanin vastaiset asenteet ovatkin vahvistuneet Kiinassa. Vuonna 2002 järjestetyssä kyselyssä 43 prosenttia vastanneista ei tuntenut Japania lainkaan läheiseksi ja 46 prosenttia vastasi, että heidän suhteensa Japaniin oli "tavallinen". (Jiang 2002, 1.) Kolme vuotta myöhemmin tehdyssä mielipidekyselyssä Japanin vastaisia oli 64 prosenttia. Samassa kyselyssä 91 prosenttia vastanneista vastusti Japanin pääministerin vierailuja Yasukuni-pyhätöllä ja 63 prosentin mielestä maiden yhteisen historian ratkaisemattomat kysymykset ovat erittäin tärkeitä Japanin ja Kiinan suhteissa. Kyselyyn vastanneista melkein

KIINAN JA JAPANIN KIISTAT

- **Aluekiistat:** Japani, Kiina ja Taiwan kiistelevät Taiwanin koillispuolella sijaitsevasta asumattomasta saariryhmästä, jonka nimi on japaniksi Senkaku ja kiinaksi Diaoyutai. Saariryhmän tekee tärkeäksi niiden lähistöllä ilmeisesti olevat huomattavat maakaasu- ja öljyesiintymät sekä niiden läheisyydessä kulkevat merireitit. Japani otti saaret haltuunsa Kiinan vastaisen sodan jälkeen vuonna 1895. Toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvallat miehitti saaria vuoteen 1972, jolloin saaret siirtyivät Japanin suoraan alaisuuteen. Tämän jälkeen Japani, Kiina ja Taiwan ovat kiistelleet saariryhmän omistuksesta. Kiina katsoo hallinneensa Diaoyutaisaaria, ennen kuin Japani otti ne haltuunsa vuonna 1895. Kiinan mukaan saaret olisi pitänyt palauttaa sille Japanin hävittyä toisen maailmansodan. Kiina vastustaa myös sitä, että Japani on määritellyt Filippiinienmerellä sijaitsevat Okinatorin riuttansa saariksi. Tällä tavoin Japani on voinut ulottaa merialueensa pitkälle Filippiinienmerelle. Kiinan mielestä Okinatori ei koostu saarista, joten Japanilla ei kansainvälisen merioikeuden mukaan olisi oikeutta määrittellä merialuettaan niihin vedoten. Kiina ei vaadi aluetta itselleen. Se on kiinnostunut alueella merenpohjassa olevien energiavarojen hyödyntämisestä. Toinen kiinnostuksen syy on riuttojen strateginen sijainti Yhdysvaltojen Guamin tukikohdan ja Taiwanin välillä.
- **Oppikirjakiista:** Sekä Japanissa että sen naapurimaissa on arvosteltu sitä, miten imperialistisen Japanin toimet Aasian maissa on kuvattu japanilaisten koulujen historiankirjoissa. Japanin ja Kiinan välillä ensimmäinen kiista puhkesi vuonna 1982, kun Japanin opetusministeriö hyväksyi oppikirjan, jossa kuvaus Japanin hyökkäyksestä Kiinaan oli lievennetty ”etenemiseksi”. Protestien seurauksena Japanissa laadittiin säännös, jonka mukaan oppikirjojen tulee osoittaa ymmärtämystä naapurimaita kohtaan ja edistää kansainvälistä harmoniaa. Vuonna 2001 opetusministeriö hyväksyi koulukäyttöön historiankirjan, jossa sota-aika esitettiin myönteisessä valossa jättäen mainitsematta sotarikokset. Kirja ei mainitse muun muassa Nanjingin verilöylyä, jossa japanilaiset sotilaat surmasivat kuuden viikon aikana yli 200 000 kiinalaista ja raiskasivat yli 20 000 naista. Tämä aloitti toisen oppikirjoihin liittyvän protestiaallon.
- **Yasukuni-kiista:** Yasukuni-pyhätkö on rakennettu Tokioon vuonna 1869 Boshin-sodan uhrien muistolle. Pyhätköllä kunnioitetaan nykyään Japanin sodissa kuolleiden henkiä shintolaisin rituaalein. Vuonna 1978 toisen maa-

ilmansodan japanilaiset sotarikolliset julistettiin pyhätössä marttyyreiksi. Tämän jälkeen Yasukuni-pyhättö on ollut kiistan kohde Japanin, Kiinan ja Koreoiden välillä. Naapurimaat ovat vastustaneet Japanin pääministerien käynnejä pyhätöllä, koska ne pitävät sitä Japanin imperialismin muistomerkkinä. Pääministeri Nakasone vieraili pyhätöllä vuonna 1985 mutta lopetti käynnit Kiinan vastustuksen takia. Vaalikampanjansa aikana vuonna 2001 Koizumi lupasi käydä Yasukunilla, jos hänet valittaisiin puolueen johtajaksi. Pääministerinä hän kävi pyhätöllä vuosittain (2001–2006).

puolet mainitsi, että suhteiden paraneminen edellyttäisi ennen muuta Japanin anteeksipyyntöä. (Jiang 2002, 4–6.) Sekä Kiinassa että Japanissa poliitikot pyrkivät kanavoimaan kansalaisten tyytymättömyyden ulkoisiin uhkakuviin ja vihollisiin. Nämä sisäpoliittiset nationalistiset toimet sitovat johtajien kädet ulkopoliitikassa. He eivät voi esiintyä liian ystävällisinä uhkaavaa kilpakumppania kohtaan.

Kilpakumppanit ovat esittäneet toisensa myös sotilaallisena uhkana, varsinkin Taiwaninsalmen kriisin jälkeen (1995–1996). Tuolloin Kiina teki ohjuskokeita ja järjesti aggressiivisia sotaharjoituksia Taiwaninsalmessa. Nämä olivat reaktio presidentti Lee Tenghuin pyrkimykseen etäännyttää Taiwania Kiinasta. Näiden vuoksi Japani huolestui alueen turvallisuudesta ja tiivistä sotilas yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Tiivistynyt liittolaisuus lisäsi riskiä, että Japani joutuu osallistumaan Kiinan vastaisiin sotatoimiin, mikäli Yhdysvallat päättäisi suojella Taiwania Kiinan mahdollista hyökkäystä vastaan. Kiinalaiset sotilasasiantuntijat väittävät, että Japanin itsepuolustusjoukot ovat jo nyt Aasian parhaimmin varustetut ja että Japanin puolustusbudjetti on maailman toiseksi korkein (Yang 2003, 308). Kiina näkee merkkejä Japanin vähittäisestä militarisoitumisesta myös siinä, että Japani on laajentanut itsepuolustusjoukkojensa toimintaa. Japani on lähettänyt joukkoja esimerkiksi rauhanturvatehtäviin ja Irakiin Yhdysvaltojen sotilasoperaatioiden tueksi. Lisäksi japanilaiset nationalistit ovat vaatineet Japanin muuttamista ”normaaliksi valtioksi”, jolla on omat asevoimat. Vuoden 2005 lopulla Japanin pää-

puolue julkistikin oman ehdotuksensa maan uudeksi perustuslaiksi. Ehdotuksen mukaan laki sallisi sotilasvoimat, mutta niiden käyttö Japani ulkopuolella olisi sallittua vain osana kansainvälisiä toimia. Tätä kehityssuuntaa on tukenut Pohjois-Korean kasvava uhka. Pohjois-Korea ampui vuonna 1998 koeohjuksen, joka päättyi Japaninmereen. Vuonna 2002 se ilmoitti kehittävänsä ydinaseita. Lisäksi esimerkiksi Yhdysvallat on vaatinut Japania osallistumaan vahvemmin kansainvälisiin sotilasoperaatioihin. Japanin on odotettu ottavan taloudellista voimaansa vastaavan roolin kansainvälisten konfliktien ratkaisemisessa.

Myös Japani on väittänyt Kiinan sotilaallisen uhkan kasvaneen. Kiinan puolustusmenot ovat lisääntyneet. Kiinalaisen sukellusveneen liikkuminen Japanin aluevesillä kiisteltyjen Okinotorin riuttojen lähellä vuonna 2004 lisäsi huolta (BBC 10.10.2004). Samana vuonna julkaistussa Japanin puolustusselonteossa Kiina mainittiin Pohjois-Korean rinnalla keskeiseksi huolenaiheeksi.

Kiinan ja Japanin suhteisiin perehtyneen Joseph Y. S. Chengin mukaan maat eivät voi antaa suhteidensa kiristyä enempää (Cheng 2006b). Kiistoista alkoi olla jo enemmän haittaa kuin hyötyä. Oppikirjakiistat ja Yasukuni-käynnit ovat sisä- ja ulkopoliittikan pelinappuloita, jotka otetaan käyttöön ja siirretään syrjään tilanteen mukaan. Aluekiistoilla on kuitenkin todellista merkitystä, sillä ne koskevat tärkeiden raaka-ainevarojen ja merireittien hallintaa.

Yhteenveto

Kaakkois-Aasiassa Japani ja Kiina ovat edenneet omilla linjoillaan. Kiina on korostanut yhteistä kehityismaataustaa ja tiivistänyt taloussuhteitaan Aseanin kanssa vapaakauppasopimuksen avulla. Japani on korostanut pitkää ja kypsää taloussuhdettaan Kaakkois-Aasian maihin. Maan johtajat tuovat usein esiin, että Japani ei ainoastaan edistä kaupan vapauttamista vaan myös tarjoaa kehitysapua ja laajempaa taloudellis-teknistä yhteistyötä. Korostaakseen vastuullisuuttaan Asean-maiden talous-

kehityksessä se on solminut talouskumppanuussopimuksia (Economic Partnership Agreements, EPA) vapaakauppasopimusten sijaan.

Japanilla ja Kiinalla on konkreettisia syitä toimia yhdessä esimerkiksi alueen ympäristönsuojelussa ja epidemioiden ehkäisemisessä. Ne ovat osallistuneet alueellisten järjestöjen toimintaan myös senkin vuoksi, että ne eivät voi olla poissa järjestöstä, jossa toinen osallistuu alueelliseen päätöksentekoon. Tarve neutraloida kilpakumppanin valtaa Itä- ja Kaakkois-Aasiassa on kannustanut molempia maita osallistumaan alueelliseen yhteistyöhön. Tällöin kummankaan on vaikea saada yliotetta.

Japanin ja Yhdysvaltojen sotilasliiton takia Kiina ja Japani eivät oletettavasti ryhdy tiiviiseen yhteistyöhön. Yhteistyötä haittaavat myös molemminpuolinen epäluottamus, eturistiriidat ja aikaisempien kiistojen synnyttämä kauna. Naapurisuhteissaan niiden täytyy myös tasapainoilla kotimaan nationalistisen mielipiteen ja elinkeinoelämän intressien välillä.

Täysin aasialaista yhteistyöjärjestöä tuskin syntyy niin kauan kuin tarvitaan ulkopuolisia valtioita luomaan tasapainoa Kiinan ja Japanin välille. Itä- ja Kaakkois-Aasian alueellinen taloudellinen yhteistyö ei myöskään syvene kohti integraatiota, ennen kuin Japani ja Kiina ovat löytäneet alueellistumiseen yhteisen sävelen.